Književnost srpskog modernizma i patrijarhalno i folklorno nasleđe. Otvoreno nacionalno pitanje, uvijek prisutan patrijarhalni obrazac sa svojim vrijednostima, kolektivistička svijest, epski duh, književna tradicija - sve su to bile prepreke idejama modernizma, evropske dekadencije, što su poetske duše pokušavale da pomire i stvore svoje vlastite sisteme, pri čemu su u prozi bili daleko sporiji nego u poeziji.

Entuzijazam autorica neka bude zarazan za čitaoce, a naročito za istraživače. ■

Sonja Dujmović

Smail Čekić: *Revolucionarni rad KPJ u vojsci Kraljevine Jugoslavije.* Sarajevo: Kult B, 2004; str. 958.

U vremenu kada se nove postkomunističke društvene elite sve više odvajaju od interesa za teme o radničkom i komunističkom pokretu, a niži socijalni slojevi, kako se čini, sve češće se sa nostalgijom prisjećaju mirnoga komunističkoga doba, Smail Čekić, historičar poznat po nizu knjiga o ratnim zločinima u Bosni i Hercegovini tokom Drugog svjetskog rata, te o zločinima učinjenim tokom rata i agresije koncem 20. stoljeća, objavljuje fascinirajuće obimnu knjigu o temi za koju bi malo ko, upravo zbog onoga po čemu je Čekić zauzeo poprilično visoko mjesto u historiografskoj znanosti, očekivao da je obradi baš on. Međutim, odmah nakon bližeg definiranja predmeta istraživanja otkriva se sva znanstvena opravdanost bavljenja ovom temom, a nakon čitanja knjige, s obzirom na iscrpnu argumentaciju iznesenih stavova, jasno se potvrđuje njezin visok znanstveni domet. Pokazuje se da nije slučajna Čekićeva temeljitost, toliko uočljiva u njegovim kasnijim djelima. Činjenica da ova knjiga predstavlja doktorsku disertaciju, sama po sebi nagovještava ozbiljnost metodološkog i sadržinskog pristupa. Fondovi i zbirke sačuvani u deset arhiva, brojna objavljena arhivska građa, sjećanja, periodika i 171 bibliografska jedinica dostupne literature – čine osnovu na kojoj je Čekić istkao ovu knjigu. Podijeljena u deset poglavlja, ona na sveobuhvatan način nastoji odgovoriti na pitanja uloge jedne političke partije, koja je najznačajniji dio svoga djelovanja u razdoblju između dva svjetska rata djelovala u ilegali, u funkcioniranju tako važne institucije, kakvu po bezbjednost i opstanak svake države predstavlja vojska. Uz to, Čekić svoja istraživanja utjecaja KPJ na zbivanja u vojsci smješta u znatno šire istraživačke okvire, promatrajući to

u najširem kontekstu marksističkih teorijskih pogleda na vojnu problematiku, s jedne, te u konkretnoj povijesnoj stvarnosti jugoslavenske države u razdoblju između dva svjetska rata, s druge strane. Taj široki kontekst vidljiv je već na prvi pogled iz same strukture knjige. U prva dva poglavlja [Marksistička nauka o vojnoj organizaciji društva (25-56); Vojna pitanja u dokumentima Komunističke internacionale (59-117)] ocrtan je taj najširi kontekst u kojem Čekić sagledava predmet svoga istraživanja, dok treće i četvrto poglavlje [Uloga vojske u političkom životu međuratne Jugoslavije (121-199); Mjere i aktivnosti vojnog rukovodstva Kraljevine Jugoslavije na suzbijanju širenja komunističkih ideja u oružanim snagama (203-367)] polagano sužava istraživački okvir, koji se u narednim poglavljima [Rad KPJ u vojsci u periodu njenog legalnog djelovanja (371-403); Rad KPJ i SKOJ-a u vojsci u periodu parlamentarizma 1921-1929 (407-499); Rad KPJ u vojsci pod šestojanuarskom diktaturom (503-574); Političko-propagandna i druga aktivnost KPJ i SKOJ-a u vezi sa radom u oružanim snagama 1931-1935. (579-684); Politika KPJ prema radu u oružanim snagama 1935-1937. (689-759); Rad KPJ u vojsci od dolaska Josipa Broza Tita na čelo KPJ do kraja aprilskog rata 1941. (763-905)] fokusira na glavni istraživački problem. Uz to, knjiga sadrži Zaključak (907-914), popis izvora i literature (917-936), popis skraćenica i registar ličnih imena.

Čekić je u ovoj knjizi slijedio već utvrđenu periodizaciju povijesti KPJ, polazeći od različitih oblika rada u vojsci iz vremena legalnog djelovanja do političke djelatnosti u aprilskom ratu 1941. godine. Autor je ponudio jedan ugao promatranja aktivnosti KPJ koji do pisanja ove knjige nije bio dovoljno prepoznat. Iako Čekić ni u jednom momentu ne pravi aluziju na vrijeme koje smo svi prošli na kraju 20. stoljeća (uostalom, knjiga je završena i kao disertacija odbranjena 1990. godine), čitatelju je teško izbjeći određene usporedbe sa nastojanjem komunista da steknu pozicije u jugoslavenskoj vojsci u vremenu između dva svjetska rata, sa sličnim nastojanjima demokratskih struktura društva da od 90-ih godina zadobiju određene pozicije u jugoslavenskoj vojsci kako bi se i sama vojska, koju su neki gurali u nacionalističkom pravcu, i čitavo društvo spasili od krvoprolića. Mi u Bosni smo to osobito jasno mogli vidjeti. Zbog toga ova Čekićeva knjiga predstavlja ne samo dobro utemeljeno i argumentirano štivo o djelovanju komunista u jugoslavenskoj vojsci u prvoj polovici 20. stoljeća, nego djelo koje pokazuje određene modele djelovanja tajnih skupina na djelovanje oružanih snaga u jednoj državi općenito. Otuda je značaj ove knjige za našu nauku puno veći nego bi se to moglo zaključiti na prvi pogled iz samoga naslova. ■

Husnija Kamberović